

Försöket med tvåårig förskoleundervisning

Instruktioner för genomförande av utvärderingen med barn med specialbehov eller svenska som andra språk

Allmänt

Det är meningen att alla barn i de för forskningen utvalda daghemmen deltar i undersökningen. Uppgifterna är designade så att en klar majoritet av barnen kan delta i undersökningen utan modifikation av uppgifterna. Barn är ändå olika, och den person ur personalen som genomför utvärderingen har ett betydande ansvar och en frihet att vid behov anpassa utvärderingen.

Den här instruktionen går igenom utvärderingens uppgifter och de krav som uppgifterna medför samt ger rekommendationer för hur uppgifterna vid behov kan anpassas eller till och med lämnas bort. I oklara situationer är det bästa att försöka göra uppgiften, även om det slutligen inte skulle lyckas.

I de flesta uppgifterna är svårighetsgraden stigande, så att de första uppgifterna är lätta och de sista uppgifterna är utmanande eller till och med för svåra för de flesta av barnen. Det här är viktigt för att i uppföljningsundersökningen senare kunna bedöma barnens utveckling. **Det är viktigt med stöttande respons** – också i de uppgifter som barnet inte klarar av eller då uppgiften av någon anledning inte kan slutföras.

I slutet av utvärderingen frågas om möjliga faktorer som kan ha påverkat genomförandet av utvärderingen eller barnets prestation. **Kom ihåg att fylla i enkäten noggrant!** Med hjälp av svaren på de frågorna går det att ta de här faktorerna i beaktande då resultaten utvärderas. I enkäten samlas in info om följande faktorer, med hjälp av ja-nej-frågor:

- Försenad utveckling
- Försenad språklig utveckling
- Annan faktor som relaterar till språkfärdigheter (t.ex. flerspråkighet)
- Syn- eller hörselskada
- Motoriska svårigheter
- Svårigheter med uppmärksamhets- eller koncentrationsförmåga
- Andra faktorer
- Närvaro av assistent vid testtillfället (om barnet hade en assistent, använde hen sig av barnets språk om annat än finska eller svenska?)

Utvärdering av barn med specialbehov

Barn med specialbehov representerar ett brett spektrum av olika förmågor. Det är alltså inte meningsfullt att ge detaljerade instruktioner som skulle gälla alla dessa barn. Istället är det bättre att utgå från vilka krav de olika uppgifterna sätter på barnet och hur de bäst tas i beaktande i utvärderingen.

Uppgifterna mäter barnens språkliga kunskaper och förmåga till gestaltning, samt läskunnighet och matematisk kunskap. Uppgifterna genomförs muntligt eller genom att peka på en bild på surfplattans eller datorns skärm. Möjligheten att klara av uppgifterna påverkas därmed huvudsakligen av fem faktorer: sinnesfunktioner, allmän uppfattningsförmåga, koncentration och uppmärksamhet, språklig färdighet samt motoriska och/eller finmotoriska färdigheter. Andra individuella eller situationsbundna faktorer kan påverka, i vilka fall svaret "ja" kan väljas på enkätfrågan om "andra faktorer".

Tabellen nedan samlar de krav de olika uppgifterna ställer. Tabellen kan användas för att bedöma om det är befogat att för ett barn med specialbehov lämna en viss uppgift ogjord.

Uppgift	Prestationskrav		
	Språkproduktion	Språkförståelse	Motorisk prestation
1. Ordförråd	-	måttlig	måttlig
2. Fonologisk medvetenhet	-	hög	måttlig
3. Bokstavskännet	hög	måttlig	måttlig
4. Läsfärdighet	hög	måttlig	-
5. Självkänsla	-	hög	måttlig
6. Sifferföljd	hög	måttlig	-
7a. Gestaltning av mängd	-	låg	hög
7b. Gestaltning av antal	-	låg	hög
8. Producera antal	-	måttlig	måttlig
9. Räkneförmåga	måttlig	hög	-
10. Spatial förmåga	-	låg	måttlig

1. Sinnesfunktioner

I de fall där barnens syn och hörsel inte är tillräckliga för att göra uppgifterna kan uppgifternas lämna ogjorda i den omfattning som anses rimlig. I enkäten i slutet lämnas då in uppgifter om syn- eller hörselskada.

2. Allmän uppfattningsförmåga

Oberoende av förmågan att producera talat språk och kommunicera språkligt kan vissa barns förmåga att förstå språkliga instruktioner eller uppfatta nya uppgiftssituationer vara tydligt så svag att utvärderingen inte kan anses trovärdig på basis av svårigheten att förstå uppgiften. I dessa fall kan utvärderaren besluta huruvida det går att försöka göra vissa uppgifter anpassat. I de längre uppgifterna finns automatiska tidsgränser om barnet upprepade gånger svarar fel. I enkäten i slutet lämnas in uppgifter om försenad utveckling.

3. Koncentration och uppmärksamhet

Om barnet på grund av utmaningar med koncentration och uppmärksamhet inte klarar av att göra mer än någon uppgift åt gången kan fler pauser hållas emellan uppgifterna eller utvärderingen delas upp över flera dagar. Om utmaningarna på ett betydande sätt påverkat barnets prestation lämnas i slutenkäten i uppgifter om svårigheter med uppmärksamhet eller koncentration.

Uppgifterna är i huvudsak mycket korta och den största utmaningen är att få barnet att koncentrera sig på uppgiftsbeskrivningen. Det är viktigt att utvärderaren ser till att barnet har lyssnat koncentrerat på uppgiften. Genom röst användning och uttryck av sitt eget intresse för uppgiften samt barnets kunnande kan barnets intresse ökas. Stöttande respons är viktig för att upprätthålla intresset!

4. Språklig färdighet

Tabellen visar i vilken mån uppgifterna kräver språklig produktion och förståelse av talat språk. Om barnet inte klarar av att producera talat språk kan uppgifterna som kräver muntliga svar exkluderas. Likaså kan uppgifter som kräver förståelse av talat språk för att beskriva uppgiften exkluderas om barnet inte har den förståelsen. Det är tillåtet att använda stödtecken för att beskriva uppgifterna.

Om barnet har utmaningar relaterat till språklig produktion eller språklig förståelse noteras det i enkäten i slutet vid frågan om försenad språklig utveckling. Barnet måste inte ha en diagnos gällande språkstörning utan daghemmets bedömning av de språkliga svårigheterna är tillräckliga. I dessa fall har svårigheterna i sig själv tydligt påverkat prestationen i utvärderingen, för att barnet inte har kunnat visa sitt kunnande muntligt eller inte förstått uppgiften.

(Obs. Frågor om språk som berör barn med svenska som andraspråk har behandlats separat nedan. Vid utvärdering av barn som pratar svenska och finska ska barnets starkaste språk användas som utvärderingsspråk.)

5. Motoriska och/eller finmotoriska färdigheter

I en del av uppgifterna förväntas barnet själv ge sitt svar genom att peka med fingret. Om barnet har sådana motoriska eller fysiska svårigheter att hen inte klarar av att göra det kan en vuxen i vissa fall hjälpa barnet. Två av uppgifterna baseras på barnets snabba finmotoriska prestation (jämförelse av mängd och antal). De kan uteslutas, om barnet inte kan göra dem självständigt. I slutet svaras jakande på frågan om motoriska svårigheter. Om barnet har en personlig assistent på daghemmet som deltagit i genomförandet av utvärderingens uppgifter noteras också detta i enkäten i slutet av uppgiftspaketet.

Utvärdering av barn med andra modersmål än svenska eller finska

Om ett barn med ett annat modersmål än svenska eller finska har tillräckliga språkkunskaper för att förstå uppgifterna kan utvärderingen genomföras normalt. Om utvärderaren bedömer att svårigheter med språket har påverkat förståelsen av uppgifterna så att barnet inte kunnat göra uppgiften enligt instruktionen noteras den informationen vid frågan om annan faktor som relaterar till språkfärdighet.

(Obs. I det här skedet bedöms inte barnets prestation som sådan utan endast om språkfärdigheterna påverkat barnets möjligheter att på ett tillräckligt sätt förstå uppgiften. Även om barnet skulle prestera svagt i uppgiften noteras inget om andra faktorer relaterade till språkfärdighet, om barnet ändå har förstått uppgiften tillräckligt bra. Utvärderaren använder här sin egen bedömningsförmåga.)

Om barnets kunskap i svenska eller finska är otillräckliga för att förstå uppgiftsbeskrivningarna kan en tolkande assistent användas som hjälp, om en sådan vanligtvis finns på daghemmet. Också det här noteras i den på uppgifterna efterföljande enkäten. Om en assistent inte finns till förfogande och barnets språkfärdigheter inte räcker till för att förstå uppgiften kan bara de uppgifter göras, där övningsuppgifterna är tillräckliga för att beskriva uppgiften utan ett gemensamt språk.